

Nainen on toinen televisiossakin

Ajatuksia ohjelmatarjonnan tasapuolisuudesta

Joukkotiedotuksen seuraamista koskevissa kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu määrällisiä ja laadullisia eroja naisten ja miesten välillä (ks. esim. Hjort, 1984; Lund, 1984; Wigren, 1985). Ensimmäinen suomalainen työ, jossa on tarkasteltu sukupuolten välisiä eroja joukkotiedotuskäyttäytymisessä on Marja-Leena Kalkkisen (1986) Yleisradion tutkimusosastolla valmistunut raportti tv-ohjelmien seuraamisesta. (Raportin pohjalta laadittu artikkeli on julkaistu toisaalla tässä lehdessä.)

Kalkkisen selvityksestä käy ilmi, että vaikka naiset ja miehet katselevat jokseenkin yhtä paljon ja samantyyppisiä ohjelmia, yksittäisten ohjelmien valikointi näyttää tapahtuvan sukupuolten mukaan. Selvimmin erot näkyvät viihdeohjelmien ja elokuvien kohdalla: Naiset katselevat sarjafilmeistä mieluiten *Dallasia* ja *Dynastiaa*, kun taas miehet seuraavat mieluiten *Benny Hilliä*, *Ritari Ässä* ja *Taisteluparia*. Määrällisesti naiset käyttävät jonkin verran miehiä enemmän aikaa viihdeohjelmien katseluun. Miehet puolestaan seuraavat jonkun verran naisia enem-

män uutis- ja ajankohtaislähettyksiä sekä urheilua. Kalkkisen raportin tulokset eivät eroa kansainvälisistä tutkimustuloksista. Esimerkiksi englantilainen Dorothy Hobson (1980) on havainnut vieläkin jyrkempiä eroja tutkiessaan kotiäitien tv:n katselua.

Naiset ovat siis miehiä kiinnostuneempia viihdeestä ja vähemmän kiinnostuneita asiajournalismista. Mistä tämä johtuu? Ovatko naiset biologiansa vuoksi miehiä tyhmempiä tai löytyykö sukupuolten väliltä "sen yhden pienen eron" lisäksi muitakin eroja?

Jos emme hyväksy hallitsevan kulttuurin ja vallitsevan arkiajattelun faktana pitämää käsitystä naisten luonnollisesta tyhmyydestä ja jos emme myöskään tasa-arvoideologian nimissä ummista silmiämme eroilta, voimme ryhtyä pohtimaan kulttuurisen alistamisen merkitystä selittäessämme sukupuolten välillä havaittavia eroja joukkotiedotuksen seuraamisessa.

Seuraavassa pyrin tarkastelemaan sukupuolten välisiä eroja joukkotiedotuskäyttäytymisessä kulttuuritutkimuksen näkökulmasta. Tarkasteluni lähtökohtana on näke-

mys naisista ennen kaikkea kulttuurisesti alistettuna ryhmänä. Tässä yhteydessä lähempään tarkasteluun otan Dorothy Hobsonin (1980) tutkimuksen. Lisävalaistusta analyysiin pyrin tuomaan Sara Ann Ketchumin jaottelulla hallitsevaan kulttuuriin ja alakulttuuriin. Irja Idmanin (1981a) liseniaattityötä ja Hobsonin tutkimusta vertailemalla puolestaan pyrin tuomaan sukupuoliproblematikan lähemmäksi suomalaista keskustelua. Idmanin työn olen valinnut lähempään tarkasteluun, koska se mielestäni tarjoaa hyvän esimerkin siitä, miten suomalaisessa tiedotustutkimuksessa on syrjäytetty sukupuoli sosiaalisena kategoriana. Työni lopuksi pyrin vielä esittämään muutamia tiedotustutkimukseen liittyviä kysymyksiä, joiden toivon jäävän kaiheartamaan tutkijoiden mieliä ja patistelevan itsekritiikin emansipoivalle tielle.

Kulttuurinen alistaminen - mitä se on?

Olennaista hallitsevalle kulttuurille on, että se sulkee naiset ulkopuolelleen. Tämä tapahtuu siten, että naisten kokemuksia ei esitetä kulttuurituotteissa - tai jos esitetään, niin siten, että naiset eivät voi tunnistaa niitä omikseen. Myös naisten ilmiöihin liittämät merkitykset ja arvot puuttuvat kulttuurituotteista. Naisille tämä merkitsee sitä, että naiset eivät pysty luomaan heitä alistaville näkemyksille vastakkaista maailmankatsomusta eivätkä näin pysty puolustamaan näkemyksiään. Naiset joutuvat elämään pelkästään oman kokemukseen ja yleisen mielipiteen varassa. Vaikka naiset tuntevatkin, että yleiset näkemykset ja selitykset eivät pidä paikkaansa, eivät nämä tunteukset johda vastarintaan koska naiset eivät saa kokemuksil-

leen tukea vallitsevasta kulttuurista. Naisten kulttuurinen alistaminen merkitsee myös sitä, että kulttuurituotteisiin ei sisälly samastumismahdollisuuksia: Sankarit ovat mehiä ja naiset tekojen objekteja. (Ks. Brunson 1978, 24-29; Gallagher 1982, 78).

Charlotte Brunsonin (1978, 24-29) mukaan naisten kokemukset tulevat kulttuurissa esille vain rajoitetusti, koska kapitalismi on pirstonut ihmisten elämän kahteen alueeseen: yksityiseen eli perheeseen ja kotitalouden alueeseen sekä julkiseen eli tavarantuotannon alueeseen. Naiset elävät yksityisen alueella, joka kulttuurituotannossa esitetään poliittisesti ja ideologisesti epäpoliittisena ja luonnollisena. Yksityistä siis pidetään näkymättömänä tavaran tuotannon alueella, mikä merkitsee sitä, että naisten kokemukset eivät tule kuin rajoitetusti näkyviin kulttuurissa.

Naisten kokemusten poissulkeminen merkitsee naisille sitä, että me emme voi löytää kokemuksiamme kulttuurista sellaisina kuin ne koemme. Tällainen kokemusten poissulkeminen on Brunsonin mukaan naisten alistamisen yksi puoli, sillä se tekee mahdottomaksi vastakkaisen maailmankatsomuksen luomisen. Tämän seurauksena naisten kokemukset jäävät ikään kuin yksittäistapauksiksi, jotka ovat voimakkaassa ristiriidassa yleisten käsitysten kanssa. Tällä ristiriidan tuottamisella luonnollistetaan naisten asema, mikä merkitsee sitä, että myös naiset itse saadaan ajattelemaan näin omista kokemuksistaan. Tätä Brunson nimittää naisten määrittämiseksi negatiivisesti suhteessa hallitsevaan kulttuuriin, jossa miesten kokemukset yleistetään ja naisten rajataan koskemaan vain naisia. Simone de Beauvoir nimittää teoksessaan

Toinen sukupuoli (1981) samaa ilmiötä nimellä naisen toisemmuus.

Englantilainen Dorothy Hobson (1980, 105-114) on tutkinut kotiäitien radion ja television seuraamista ja myös hän on havainnut naisten olevan miehiä kiinnostuneempia sarjafilmeistä ja viihteestä. Hobsonin mukaan tämä selittyy sillä, että televisio-ohjelmista pääasiassa vain sarjafilmit tarjosivat naisille identifikaatiomahdollisuuden sekä mahdollisuuden löytää omia kokemuksia. Sen sijaan esimerkiksi tv-uutiset eivät juuri tarjonneet samastumismahdollisuutta, koska ne oli rakennettu pääasiassa naisten kokemusmaailman ulkopuolisista elementeistä. Käytännössä tämä Hobsonin mukaan merkitsi sitä, että naiset suljettiin pois asiaohjelmien piiristä.

Hobsonin tutkimuksessa kotiäidit olivat kiinnostuneita myös uutisista ja dokumenteista, mikäli ne liittyivät jollain tavalla heidän maailmaansa. Kuitenkin yleisesti ottaen kotiäidit kommentoivat uutisia lauseella "It's all Vietnam.". Hobsonin mukaan tämä lause kuvastaa hyvin uutisarvojen ja -kriteereiden kehämäisyyttä: Ne kaikki heijastavat sitä maailmaa, jossa miehet liikkuvat.

Mielenkiintoista Hobsonin tutkimuksessa oli, että vaikka naiset eivät olleetkaan kiinnostuneita miesten maailmaan liittyvistä ohjelmista, naiset kuitenkin pitivät miesten maailmaan liittyviä ohjelmia tosina ja heidän mielestään oli hyvä, että miehet katsoivat näitä ohjelmia. Itse he eivät sen sijaan halunneet kuulua tähän maailmaan, joka tuntui heistä vieraalta, vihamieliseltä, masentavalta ja ikävyyttävältä - vaikkakin tärkeältä. Hobsonin tutkimuksessa naiset näkivät oman maailmansa mielenkiintoisempana ja relevantim-

pana itselleen, vaikkakin toissijaisena "todelliselle" ja "miehiselle" maailmalle. Vaikka he siis esimerkiksi hyväksyivät käytetyt uutisarvot, oli heillä itsellään toiset arvot, joita he eivät kuitenkaan osanneet puolustaa.

On huomattava, että Hobsonin tutkimuksen perusteella ei saa tehdä sellaista johtopäätöstä, että ainoastaan naiset olisivat kiinnostuneita asioista, jotka ovat heille tuttuja. Sen sijaan on ymmärrettävä, että yleensä joukkotiedotusvälineiden sanomat tarjoavat identifikaatiomahdollisuuden pääasiassa vain miehille, koska ne pohjautuvat miesten arvo- ja kokemusmaailmaan, toisin sanoen maailmaan, jonka perustana on toiminta ns. julkisen alueella ja jossa vallitsevat erilaiset arvot ja merkitykset kuin ns. yksityisen alueella.

Suomessa ei tietävästi ole havaittu näin jyrkkiä eroja esimerkiksi tv-uutisten seuraamisessa sukupuolten välillä. Tähän saattaa olla moniakin syitä. Ensinnäkään käytetyt menetit eivät ole välttämättä paljastaneet eroja. Esimerkiksi kvantitatiiviset menetit eivät paljasta sitä, että alakulttuureille on tyypillistä hyväksyä hallitsevan kulttuurin tekemiset sellaisinaan (Ketchum 1980). Kvantitatiivisin menetelmin tällaisten erojen olemassaolosta voidaan saada vain vihiä, kun tarkastellaan ohjelmien valintaa (vrt. Kalkkinen 1986). Toisekseen ihmiset eivät aina kerro tutkijalle rehellisesti minkälaista joukkotiedotusta seuraavat (ks. Idman 1981a, 138). Kolmanneksi kyse voi olla myös rituaalikatselusta, jolloin esimerkiksi uutisia katsotaan vain tavan vuoksi, vaikkei niiden sisältö kiinnostakaan. Eräässä ruotsalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että miehet ja naiset muistivat uutisista eri asioita (Findahl

- Höijer 1980, 5). Tämä saattaa tukea oletusta, että sukupuolet ovat kiinnostuneita erilaisista uutisaiheista. Neljänneksi kyse voi mielestäni olla myös siitä, että Suomessa naisten kodin ulkopuolella tapahtuva työssäkäynti lisää naisten kiinnostusta ns. julkisen alueen tapahtumiin.

Vaikka esimerkiksi tv:n yleisötutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että naiset ovat vähemmän kiinnostuneita ohjelmista, joiden aihepiirit eivät liiku naisten elämänalueella, ei tämän perusteella voi päätellä, että VAIN naiset tai että NIMENOMAAN naiset olisivat kiinnostuneita tutulle elämänalueelle sijoittuvista kulttuurituotteista. Esimerkiksi kirjallisuuden alueella tehdyt tutkimukset antavat päinvastaisia tuloksia: Naiset lukevat miestenkin kirjoittamia kirjoja, mutta miehet eivät juuri lue naisten kirjoittamia kirjoja (Eskola 1979, 205). Ainakin kirjallisuuden osalta näyttäisi siis siltä, että naiset ovat miehiä halukkaampia ottamaan vastaan toisenkin sukupuolen tuottamaa kulttuuria.

Hallitseva kulttuuri ja alakulttuuri

Yhdysvaltalaisen Sara Ann Ketchumin (1980, 151-162) analyysi hallitsevasta kulttuurista ja alakulttuurista tarjoaa oivallisen teoreettisen tarkastelunäkökulman naisten kulttuuriseen alistamiseen, ja se antaa myös selityksen Hobsonin havaitsemille ilmiöille esimerkiksi naisten television seuraamisesta.

Ketchum tarkoittaa hallitsevala kulttuurilla kulttuuria, joka on tietyn maan tai yhteiskunnan kulttuuri ja joka on vakinaistettu muodollisilla instituutioilla. Hallitseva kulttuuri on sellaisten henkilöiden hallitsema, joilla on ominai-

suus (esim. mies, valkoinen). Nämä henkilöt kontrolloivat instituutioita, jotka levittävät ja kehittävät hallitsevaa kulttuuria. Ominaista hallitsevalle kulttuurille lisäksi on, että sen arvot, oletukset ja käsitteet mitätöivät ja sulkevat pois ne ryhmät ja kulttuurit, joilla ei ole hallitsevan ryhmän ominaisuuksia.

Alakulttuurille Ketchumin mukaan ominaista on, että se toimii hallitsevan kulttuurin valtarakenteiden sisällä ja että se on jonkin ryhmä y:n kulttuuri. Alakulttuuri on suljettu ja mitätöity hallitsevan kulttuurin taholta. Alakulttuuri kuitenkin hyväksyy hallitsevan kulttuurin arvot ja käsitteet ja sen paikan, jonka hallitseva kulttuuri y:ille määrää.

Ketchumin luonnehdinnan pohjalta voidaan Hobsonin tutkimukselle mielestäni antaa seuraavanlainen tulkinta: televisio on yksi hallitsevan kulttuurin instituutio, ja tätä instituutiota hallitsevat miehet arvoineen. Naiset puolestaan kuuluvat naisten alakulttuuriin, joka on mitätöity ja suljettu pois hallitsevasta kulttuurista esimerkiksi siten, että vain joissakin tietyn tyyppisissä tv-ohjelmissa on sellaisia naisten kokemuspiiriin kuuluvia elementtejä, jotka tarjoavat identifikaatiomahdollisuuden naisillekin. Huomattava on, että Hobsonin (1980, 105-114) mukaan tämä identifikaatiomahdollisuus on yleensä vain sellaisissa ohjelmissa, jotka sijoittuvat kauas naisten arkitodellisuudesta ja ongelmista ja joissa tarjotut ratkaisut vain uusintavat ja vahvistavat naisellisuuden ideologiaa eivätkä tarjoa emansipaation mahdollisuuksia (esim. sarjafilmit). Lopputuloksena tästä Hobsonin mukaan on, että naiset pakotetaan näin tilanteen hyväksymiseen ja fatalismiin sekä se, että ohjelmien

seuraaminen tapahtuu sukupuolen mukaan.

Se että naiset Hobsonin tutkimuksessa hyväksyivät kuitenkin käytetyt uutisarvot, ei johtunut siitä, että naiset olisivat pitäneet niitä itselleen tärkeinä, vaan naiset vain yksinkertaisesti hyväksyivät kyseiset arvot, vaikka pitivätkin muita asioita itselleen tärkeämpinä. Ketchumia tulkiten naisten käyttäytymisen siis tässä tapauksessa noudatti alakulttuurin jäsenille tyypillistä käyttäytymistä. Se että alakulttuurin jäsenet eivät pysty puolustamaan omia arvojaan eivätkä luomaan vastakkaista maailmankatsomusta, johtuu Brunsdonin mukaan siitä, että he eivät pysty löytämään omia kokemuksiaan kulttuurista (Brunsdon 1978, 24-29).

Alkeellinen ja kehittymätön - mutta kuka?

Kuten alussa todettiin, ei Suomessa ole tehty tutkimusta, jossa olisi tutkittu sukupuolten välisiä eroja joukkotiedotuskäyttäytymisessä. Seuraavassa tarkastelen Irja Idmanin (1981a) lisen-siaattityötä. Se tarjoaa hyvän esimerkin siitä, miten sukupuolen merkitys ihmisen käyttäytymisessä on suomalaisessa tiedotustutkimuksessa jätetty huomioon ottamatta.

Irja Idman (1981a) tutki lisen-siaattityössään arkitietoisuusmuotoja sekä niiden suhdetta joukkotiedotukseen. Yhtenä tutkimusryhmänä oli joukko tekstiiliteollisuuden työntekijöitä, mikä käytännössä tarkoittaa, että Idman tutki tekstiiliteollisuudessa työskenteleviä naisia. Se että Idman käyttää tutkimuksessaan termiä "tekstiiliteollisuuden työntekijä" on merkki siitä, että Idman ei näe sukupuolta sosiaalisena kategoriana eikä se näin ollen myöskään toimi ilmiötä selittävä

tekijänä. Idmanille ei siis sukupuoli ole tekijä, joka selittäisi tutkittavien tietoisuutta tai joukkotiedotuskäyttäytymistä.

Joka tapauksessa Idmanin tutkimus paljasti selvät erot esimerkiksi "metalliteollisuuden työntekijöiden" eli työläismiesten ja "tekstiiliteollisuuden työntekijöiden" eli työläisnaisten tietoisuudessa. Idman kuvaa tekstiiliteollisuudessa työskentelevien naisten tietoisuutta "singularistiseksi kokemustietoisuudeksi", jolle ovat vieraita yhteiskunnalliset kysymykset samoin kuin ajatus yhteiskunnan muuttamisesta. Idman nimittää tällaista tietoisuutta "alkeelliseksi ja kehittymättömäksi työläistietoisuudeksi". (Idman 1981a, 129-131.)

Idmanin mukaan tutkittavien tietoisuusmuodot määräytyivät niiden elämäolosuhteiden mukaan, joissa he olivat eläneet. Tutkittavien tietoisuus oli siis yhteiskunnallisesti määräytynyttä. Toisaalta yhteiskunnalliset lainalaisuudet määräisivät myös joukkotiedotuksen muodot. Lopputuloksena on siis se, että kapitalismi luo kuhunkin tietoisuusmuotoon sopivan joukkotiedotusmuodon (tässä tapauksessa nk. kulinaristisen journalismin) ja että kukin tietoisuusmuoto valitsee itselleen sopivan joukkotiedotusmuodon. (Sama, 149-150.)

Jos verrataan Idmanin ja Hobsonin tutkimuksia, voidaan havaita, että tutkijat päätyvät varsin samanlaiseen tulokseen työläisnaisten ja joukkotiedotuksen suhteesta. Vaikka Hobson ja Idman käyttävätkin hieman erilaista terminologiaa, molempien työstä käy ilmi, että työläisnaiset eivät näytä olevan kiinnostuneita asiajournalismista, yhteiskunnallisista asioista eivätkä sen paremmin englantilaiset kuin suomalaisetkaan työväenluokan naiset usko yhteiskunnallisen muu-

toksen mahdollisuuksiin. (Hobson 1980, 114; Idman 1981a, 129-131.)

Vaikka tutkimustulokset siis niiltä osin, mitä ne paljastavat tutkittavien tietoisuudesta, näyttävät antavan samanlaisen tuloksen, eroavat tutkimukset kuitenkin radikaalisti siinä, miten ne selittävät ko. ilmiötä. Idmanin mukaan syyt sekä tietoisuuteen että journalismiin ovat yhteiskunnan taloudellisessa perustassa eli kapitalismissa: Se tuottaa kulinaristisen journalismin, joka puolestaan sopii yhteen taloudellisen perustan tuottaman nk. singularistisen kokemustietoisuuden kanssa. (Idman 1981a, 25) Idmanin analyysin perusongelma on nk. reduktionismi eli se, että hän palauttaa kaikki ongelmat lopulta taloudelliseen perustaan. Yhteiskunnallinen määräytyminen ja yhteiskunnalliset olosuhteet merkitsevät Idmanille vain taloudellisia suhteita.

Tämän kaltaista reduktionismia vastaan ovat esimerkiksi Birminghamin koulukunnan tutkijat lähteneet kehittämään omia teorioitaan. Heidän perusajatuksenaan on, että kulttuuria ei määritä yksin taloudellinen perusta, vaan kulttuuri on muodostunut erilaisten historiallisten ja konkreettisten käytäntöjen tuloksena. (Hall 1980, 24-27.) Se että birminghamilaiset ovat luopuneet reduktionistisesta teoriasta johtuu Stuart Hallin mukaan ennen kaikkea siitä, että naisten alistamista ja patriarkaalisia suhteita ei voida selittää antamalla materiaalisille olosuhteille yksinomaan taloudellinen tai tuotannollinen merkitys. Näin ei myöskään kulttuurianalyysin pohjaksi enää voida ottaa yksinomaan luokkaristiriitaa. (Sama, 38-39.)

Hobson selittääkin naisten tv:n katselua kulttuurianalyysin valossa. Hobsonin mukaan naiset

katselvat tv:stä pääasiassa viihdetä, koska lähes kaikista muista ohjelmista on suljettu naisten kokemukset ja elämänpiiri pois tai naisten kokemukset on mitätöity ja sivuutettu. Tämän seurauksena naiset eivät tunne mielenkiintoa etenkin uutisia ja dokumentteja kohtaan, sillä nimenomaan nämä ohjelmat on tehty miehen kulttuurin arvojen ja merkitysten pohjalle. Näin naisten kohtaloksi jää viihteen seuraaminen - tai kuten Hobson sanoo: "naiset pakotetaan seuraamaan pääasiassa vain viihdettä" (Hobson 1980, 114). Naisten kiinnostus viihdettä kohtaan ei siis johdu siitä, että naiset olisivat jollakin tapaa kehittymättömämpiä tai tyhmempiä kuin miehet. Sen sijaan naisten kiinnostus viihdettä kohtaan selittyy sillä, että vain viihdeohjelmat sisältävät sellaisia elementtejä, jotka ovat naisille tuttuja ja jotka liittyvät siihen elämään, jota naiset elävät. Traagiikka on siis siinä, että elämä on jakautunut naisten ja miesten kulttuuriin, mutta ei tasa-arvoisesti, vaan niin että miesten kulttuurin arvot ja merkitykset hallitsevat kulttuuri-instituutioita, etenkin sellaista johtavaa kulttuuri-instituutiota kuin televisio.

Toinen silmiinpistävä kohta, jossa tutkimukset eroavat radikaalisti toisistaan, on tapa, jolla tutkijat ovat lähestyneet kohdettaan. Idmanin tutkimuksesta henkii ulkopuolisen tarkkailijan autoritaarinen henki, kun taas Hobson ikään kuin samastuu tutkimisiensa ihmisten asemaan ja ymmärtää ja selittää ilmiötä ikään kuin alhaalta päin, tutkittavan näkökulmasta. Idmanilla hänen autoritaarinen asennoitumisensa näkyy esimerkiksi hyvin hänen käsitteissään "singularistinen kokemustietoisuus" ja "alkeellinen ja kehittymätön työläistietoisuus".

Molemmat käsitteet halventavat ja loukkaavat tutkimuskohteena olleita naisia.

Hobson sen sijaan ei missään vaiheessa nouse tutkittaviensa yläpuolelle, mistä hän sitten olisi oikeutettu määrittelemään tutkittaviaan halventavin termein. Silti Hobson tuo aivan selvästi ilmi, että hänen tutkittavansa eivät seuraa yleensä asiaohjelmia, vaan pääasiassa viihdettä. Kaiken aikaa Hobson kuitenkin korostaa, ettei naisten asennoituminen johdu siitä, että heidän tietoisuutensa olisi jollain tavalla kehittymätöntä. Hobson painottaa kaiken aikaa, että naisten asennoituminen on seurausta siitä, että hallitseva kulttuuri sulkee naiset pois kulttuurista.

Mikäli näiden tutkimusten pohjalta lähdettäisiin vielä miettimään sitä, mitä naisten - ja muidenkin ihmisten - elämän parantamiseksi ja mahdollisesti joukkotiedotuskäyttäjytymisen muuttamiseksi olisi tehtävissä, päädyttäisiin varmaankin hyvin erilaisiin tuloksiin.

Idmanin analyysin mukaanhan kaikki paha - kulinaristinen journalismi ja "singularistinen kokemustietoisuus" - johtuvat lopulta kapitalistisesta talousjärjestelmästä (Idman 1981a, 25, 150). Varsinaista ratkaisuehdotusta journalismin ja tietoisuuden muodostamaan noidankehään Idman ei tarjoa, vaikka eräässä yhteydessä Idman on - asiaa tarkemmin selvittämättä - toivonut apuun "journalismia, jossa on analyysin siemen" (Idman 1981b, 227). Henkilökohtaisesti epäilen tätä ratkaisua - olipa se millainen hyvänsä, sillä jos ihmisten - niin naisten kuin miestenkin - ongelmat johdetaan Idmanin analyysin tapaan suoraan talousjärjestelmästä, on mielestäni mahdotonta löytää apua journalismista. Loogi-

sempaa tällaisen analyysin perustalta on tarjota ongelmien ratkaisuksi hierarkista puoluetoimintaa, jota johtaa tiedostava etujoukko kehittyneine ja ei-alkeellisine tietoisuuksineen.

Hobsonin ajatusten pohjalta muutosten kohdistaminen pelkästään taloudellisen vallan perusteisiin olisi pinnallista eikä ratkaisisi perusongelmaa. Tunnettuahan on, että taloudellisen vallan siirtäminen kapitalistimiehiltä sosialistimiehille, ei ole naisten asemaa juuri parantanut.

Koska etenkin naisten ongelmat ovat syvemmällä kuin taloudellisen vallan käytössä, naisten aseman korjaaminen vaatii paljon syvemmälle meneviä toimenpiteitä. Se vaatii toimenpiteitä, joiden on kohdistuttava kulttuuriin ja sen perusteisiin. Koska naisten ongelmat ovat hyvin pitkälle siinä, että kulttuuria ja kulttuurituotantoa hallitsevat miesten kokemukset, arvot ja merkitykset, on myös muutosten kohdistuttava nimenomaan näihin elementteihin. Sara Ann Ketchum (1980, 153) esittääkin, että naisten on luotava vastakulttuuri ja korvattava miesten hallitsemat arvot ja käsitteet joko naiskeskeisillä tai sukupuolettomilla arvoilla ja käsitteillä. Koska kulttuurin merkitys on ratkaiseva naisten vapautumisessa, on tärkeää, että naisten kokemukset, arvot ja merkitykset tehdään näkyviksi. Näin kulttuurituotteet myös käyvät naisille merkityksellisiksi, herättävät naisten mielenkiinnon ja saavat naiset tuntemaan itsensä osaksi ympäröivää kulttuuria ja yhteiskuntaa.

Puuttuva kategoria

Kun vertailee Idmanin ja Hobsonin

töitä, ei voi olla kiinnittämättä huomiota vielä yhteen keskeiseen seikkaan: Molemmat tutkijat havaitsivat tutkittaviensa tietoisuudet varsin samanlaisiksi, vaikka oikeastaan näiden yhteiskunnallinen asema ei ollutkaan samanlainen. Molemmat tutkitut ryhmät kyllä kuuluivat työväenluokkaan, mutta Hobsonin tutkimat naiset olivat englantilaisia kotiäitejä ja Idmanin tutkimat naiset olivat suomalaisia tehdastyöläisiä. Mitä tästä voi päätellä? Kenties ei mitään. Mutta ainakin yksi kysymys voidaan, ja ehdottomasti pitääkin asettaa: Mikä ihmisen tietoisuutta lopulta määrää, jollei selittävänä tekijänä voidakaan pitää hänen suhdettaan siihen, mitä ainakin marxilaisessa traditiossa kutsutaan työksi ja jos sekin selitys, että yhteiskunnalliset olosuhteet määräävät tietoisuuden joutuu vaikeuksiin (ainakin kun yhteiskunnalliset olosuhteet ymmärretään sellaisiksi kuin esim. Idmanin työssä)?

Mikä on se yhdistävä tekijä, joka rakentaa esimerkiksi suomalaisen tehdastyötä tekevän naisen ja englantilaisen kotiäidin tietoisuuden varsin samanlaiseksi? Mikä on se alue, jota emme ilmeisesti ainakaan tiedotusopillisessa tutkimuksessa juuri tunne, mutta joka saattaa olla hyvinkin ratkaiseva tutkittaessa ihmisen tietoisuutta ja sen määräytymistä? Entä mikä on se sosiaalinen kategoria, joka tiedotusopissa on syrjäytetty, mutta joka saattaa osoittautua hyvinkin selitysvoimaiseksi tekijäksi? Entä onko sattuma, että tämä "alue" ja "sosiaalinen kategoria" puuttuvat tutkimuksesta jokseenkin yhtä aikaa? Entä onko sekään sattuma, että kulttuuritutkimusta on kyllä esitelty Tiedotustutkimuksessakin (ks. esim. Tiedotustutkimus 2/1980, 2/1982, 1/1985), mutta aina ilman naistutkimusta?

Kirjallisuus

- de BEAUVOIR, Simone. Toinen sukupuoli. Jyväskylä, 1981.
- BRUNSDON, Charlotte. 'It's well known that by nature women are inclined to be rather personal'. Woman Take Issue. Aspects of women's subordination. Women's Studies Group. Centre for Contemporary Cultural Studies. University of Birmingham, 1978.
- ESKOLA, Katarina. Jääkö kirjallisuuden naisnäkökulma piiloon? - Naisnäkökulmia. (toim.) ESKOLA, Katarina - HAAVIO-MANNILA, Elina - JALLINOJA, Riitta. Juva, 1979.
- FINDAHL, Olle - HÖIJER, Birgitte. Uutisten tarkastelua ihmisten käsityskyvyn kannalta. Oy Yleisradio Ab. Suunnittelu- ja tutkimusosasto, 1980.
- GALLAGHER, Margaret. Women and the cultural industries. - Culture Industries: A Challenge for the future of culture. Unesco. Paris, 1982.
- HALL, Stuart. Cultural Studies and the Centre: some problematics and problems. - Culture, Media, Language. (ed.) HALL, Stuart - HOBSON, Dorothy - LOWE, Andrew - WILLIS, Paul. Working Papers in Cultural Studies 1972-1979. Centre for Contemporary Cultural Studies. University of Birmingham, 1980.
- HOBSON, Dorothy. Housewives and the mass media. - Culture, Media, Language. (ed.) HALL, Stuart - HOBSON, Dorothy - LOWE, Andrew - WILLIS, Paul. Working Papers in Cultural Studies 1972-1979. Centre for Contemporary Cultural Studies. University of Birmingham, 1980.
- HJORT, Anne. Når kvinder ser TV - om medieforskning og reception. Dallas og Krigsdotre. Speciale. Arbejdspapirer fra institut for litteraturvidenskab 140, juni 1984.
- IDMAN, Irja. Oleminen, tietäminen ja joukkotiedotus. Tutkimus kolmesta suomalaisesta arkitietoisuusmuodosta ja niiden muotoutumisesta. Tiedotusopin lisensiaattitutkielma. Tampereen yliopisto, 1981a.
- IDMAN, Irja. Naisen asema ja tietoisuusmuodot tekstiiliteollisuudessa. - Naisen historiallisuus: yhteiskunta - yksilö - sukupuoli. (toim.) ALANEN, Leena - RANTALAIHO, Liisa - SAARI-

- NEN, Aino. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, B:33. Tampere, 1981b.
- KALKKINEN, Marja-Leena. Perhesuhteita ja penkkiurheilua. Naisten ja miesten tv-ohjelmavalintojen eroista. Tutkimusmuistio 14/86. Oy Yleisradio Ab. Tutkimus- ja suunnitteluosasto. Helsinki, 1986.
- KETCHUM, Sara Ann. Female Culture, Woman Culture and Conceptual Change: Toward a Philosophy of Women's Studies. - Social Theory and Practice, Vol. 6, No. 2, Summer 1980.
- LUND, Sissel. Kvinners bruk av massemedier. Stensil nr. 78. Institutt for presseforskning. Oslo, 1984.
- TIEDOTUSTUTKIMUS 2/1980, 2/1982, 1/1985.
- WIGREN, Gunnila. Kvinner & män ser på tv. SR-PUB nr. 11-1985. Stockholm, 1985.

Numeron kirjoittajat

- Alitalo, Tuuke. HuK, toimittaja, Turku.
- Halonen, Irma Kaarina. YTL, vs. apulaisprofessori, Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.
- Itkonen, Helena. YK, toimittaja, TV-2 Tampere.
- Kalkkinen, Marja-Leena. VTK, tutkija, Oy Yleisradio Ab.
- Nummijoki, Seija. Toimittaja, Helsinki.
- Näre, Sari. VTK, Helsinki.
- Ruoho, Iiris. Yht. yo, Tampere.
- Saarinen, Aino. HL, assistentti, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampere.
- Savolainen, Tarja. Yht. yo, Helsinki.
- Ollila, Anne. FK, Turku.
- Österlund-Karinkanta, Marina. VTM, suunnittelija, Oy Yleisradio Ab, Helsinki.

Tiedotustutkimuksen toimitus

Päätoimittaja	Irma Kaarina Halonen (931-156378)
Toimitussihteeri	Heikki Luostarinen (931-157031)
Toimittajat	Maija Jussilainen (931-156111)
	Kauko Pietilä (931-156985)
	Terhi Rantanen (90-1912073)
	Matti Virtanen (90-6091524)

Toimitukselle osoitettava posti:

Irma Kaarina Halonen
Tampereen yliopisto
Tiedotusopin laitos
PL 607
33101 Tampere